

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

†
ตัวเงินเป็นตราสารที่มีความสำคัญและมีบทบาทในเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการชำระหนี้ หรือการเครดิตในการกู้ยืมเงิน ทั้งนี้เนื่องจากตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่สามารถโอนกันได้โดยสะดวก กล่าวคือ ส่งมอบในกรณีตัวผู้ถือ หรือสลักหลังและส่งมอบในกรณีตัวระบุชื่อ โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ และผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน

หลักผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน ซึ่งเป็นผลของตราสารเปลี่ยนมือนั้นเกิดจากธรรมเนียมปฏิบัติของพ่อค้า และได้รับการสนับสนุนโดยนักกฎหมาย หลักดังกล่าวนี้ทำให้ตัวเงินมีสถานะใกล้เคียงกับเงินสด กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับเงินสดมาจากการชำระหนี้ แม้เงินนั้นจะเป็นเงินที่ลักมา ผู้รับเงินที่สุจริตก็มีกรรมสิทธิ์ในเงินนั้น จึงกล่าวได้ว่าหลักตราสารเปลี่ยนมือให้ความคุ้มครองผู้ทรงตัวเงิน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นกับผู้รับโอนตัวเงินว่าหากตนรับโอนมาโดยสุจริตก็ย่อมมีสิทธิในตัวเงินนั้นยิ่งกว่าผู้โอน โดยสิทธิที่ผู้รับโอนได้รับนั้นเป็นสิทธิที่ปรากฏอยู่ในตราสารนั่นเอง ผู้รับโอนไม่ได้อาศัยสิทธิของผู้โอนแต่อย่างใด

†
ตัวเงินมีลักษณะเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่สามารถโอนต่อไปได้จนกว่าจะหยุดหมุนเวียนเปลี่ยนมือตามกฎหมาย หากผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวมีความประสงค์ให้ตัวเงินนั้นสิ้นลักษณะตราสารเปลี่ยนมือ ก็สามารถทำได้โดยการเขียนข้อกำหนดห้ามโอนลงไว้ในตัว เช่น เขียนข้อความว่า “ห้ามเปลี่ยนมือ” หรือข้อความอื่นใดทำนองเดียวกัน ก็จะมีผลให้ตัวเงินนั้นสิ้นลักษณะตราสารเปลี่ยนมือ หากต้องการที่จะโอนตัวนั้นต่อไปก็ต้องทำด้วยวิธีการ และผลของการโอนสามัญ (มาตรา 917) กล่าวคือ การโอนสามัญหรือการโอนสิทธิเรียกร้องนั้น ต้องทำเป็นหนังสือระหว่างผู้โอนและผู้รับโอน มิฉะนั้นการโอนไม่สมบูรณ์ และต้องมีการบอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ หรือให้ลูกหนี้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือ การโอนจึงจะใช้ยันลูกหนี้และบุคคลภายนอกได้ (มาตรา 306) และผลของการโอนผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน (มาตรา 308)

หากตัวเงินไม่มีการห้ามโอนของผู้ส่งจ่าย ตัวเงินย่อมโอนเปลี่ยนมือได้ตามปกติ อย่างไรก็ตาม หากผู้สลักหลังไม่ประสงค์ให้ตัวเงินนั้นโอนต่อไป เนื่องจากต้องการที่จะยกข้อต่อสู้ระหว่างตนกับผู้รับสลักหลังขึ้นต่อสู้ผู้รับสลักหลังเพราะหากปล่อยให้ตัวโอนต่อไป ผู้รับโอนที่สุจริต

มีสิทธิดีกว่าผู้โอน ลูกหนี้ไม่อาจยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้ทรงคนก่อน ๆ ขึ้นต่อสู้ผู้ทรงได้ (มาตรา 916) กฎหมายอนุญาตให้ผู้สลักหลังสามารถสลักหลังโดยระบุข้อความห้ามโอนลงในตัวได้ (มาตรา 923) โดยกฎหมายกำหนดผลของการห้ามโอนของผู้สลักหลังไว้เพียงว่าผู้สลักหลังไม่ต้องรับผิดชอบบุคคลอันเขาสลักหลังตัวนั้นให้ไปในภายหลัง กล่าวคือ ผู้สลักหลังที่ระบุข้อความห้ามโอนไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้รับสลักหลังในภายหลัง ดังนั้นจะเห็นว่าการอนุญาตให้ผู้สลักหลังระบุข้อความห้ามโอนในตัวเงินก็เพื่อคุ้มครองผู้สลักหลังที่ระบุข้อความห้ามโอนนั่นเอง

เนื่องจากมาตรา 923 กำหนดผลแต่เพียงว่าผู้สลักหลังที่ระบุข้อความห้ามโอนไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้รับสลักหลังในภายหลัง อันเป็นการกำหนดถึงความรับผิดชอบของผู้สลักหลังที่ระบุข้อความห้ามโอนเท่านั้น จึงมีปัญหาต้องพิจารณาว่าการสลักหลังห้ามโอนจะมีผลต่อคู่สัญญาอื่น ๆ อย่างไรบ้าง อีกทั้งกรณีที่มีการฝ่าฝืนคำสั่งผู้สลักหลังโดยการโอนตัวนั้นต่อไป ผู้ทรงตัวมีสิทธิตามตัวอย่างใด มีสิทธิไล่เบี้ยใครได้บ้าง คู่สัญญาตามตัวต้องรับผิดชอบเพียงใด และหากผู้จ่ายได้ใช้เงินตามตัวให้กับผู้ทรงซึ่งรับโอนตัวมาโดยฝ่าฝืนคำสั่งห้ามโอนผลจะเป็นเช่นไร ความไม่ชัดเจนดังกล่าวอาจทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อคู่สัญญาตามตัวเงิน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ตัวเงินในวงการค้าธุรกิจการค้า หากมีความเข้าใจที่ชัดเจนและถูกต้องตรงกันว่าวิธีการและผลของการสลักหลังห้ามโอนนั้นเป็นเช่นไร อาจทำให้มีการนำมาตรา 923 ไปใช้ได้ถูกต้องและเกิดประโยชน์ต่อผู้สลักหลังที่ระบุข้อความห้ามโอน

นอกจากนี้การที่กฎหมายกำหนดผลผลของมาตรา 923 ไว้เช่นนี้จะสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้สลักหลังที่ระบุข้อความห้ามโอนและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้หรือไม่ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนจึงศึกษาเรื่องปัญหาทางกฎหมายของการสลักหลังห้ามโอนตัวเงินทั้ง 3 ประเภท คือ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค โดยจะพิจารณาถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็นแรก ผู้มีสิทธิสลักหลังห้ามโอนตัวเงิน มาตรา 923 นั้นให้สิทธิผู้สลักหลังห้ามโอนตัวเงินได้ จึงมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาว่าผู้สลักหลังที่มีสิทธิห้ามโอนนี้ หมายถึงบุคคลใด และในกรณีที่ได้รับโอนตัวมาโดยมีการสลักหลังห้ามโอนอยู่ก่อนแล้วผู้รับสลักหลังจะสลักหลังตัวเงินนั้นต่อไปโดยระบุข้อความห้ามโอนได้หรือไม่ การที่ผู้ทรงได้เขียนข้อความห้ามโอน โดยในขณะที่เขียนข้อความห้ามโอนไม่มีเจตนาในการโอนตัวเงินต่อไป ต่อมาภายหลังจึงได้โอนตัวเงินนั้นต่อไปเช่นนี้จะเป็นกรณีมาตรา 923 หรือไม่

ประเด็นที่สอง ชนิดของตัวเงินที่สามารถสลักหลังห้ามโอนได้ ตัวเงินชนิดผู้ถืออันนั้นผู้ส่งจ่ายไม่จำเป็นต้องระบุชื่อผู้รับเงิน และตัวสามารถโอนต่อไปได้ด้วยการส่งมอบ หากมีการสลักหลัง

ตัวผู้ถือ กฎหมายถือว่าการอวัลผู้ส่งจ่าย เช่นนี้ตัวชนิดผู้ถือจะสามารถสลักหลังห้ามโอนได้หรือไม่

ประเด็นที่สาม วิธีการสลักหลังห้ามโอน มีข้อที่ต้องพิจารณาว่าการสลักหลังห้ามโอนนั้น สามารถใช้วิธีการสลักหลังลอยได้หรือไม่

ประเด็นที่สี่ ผลของการสลักหลังห้ามโอนเช็คขีดคร่อม มีปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่าหากมีการสลักหลังห้ามโอนเช็คขีดคร่อมจะมีผลตามมาตรา 923 หรือมาตรา 999

ประเด็นที่ห้า สิทธิของผู้ทรงตัวเงินที่มีการสลักหลังห้ามโอน การสลักหลังห้ามโอนไม่มีผลให้ตัวเงินสิ้นลักษณะตราสารเปลี่ยนมือ แม้ว่าตัวยังสามารถโอนต่อไปได้ด้วยการสลักหลังและส่งมอบ แต่การโอนดังกล่าวจะมีผลต่อคู่สัญญาอย่างไรนั้น มาตรา 923 ไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะคงบัญญัติเพียงว่า “ผู้สลักหลังคนใดระบุนำข้อความห้ามสลักหลังสืบไปลงไว้แล้ว ผู้สลักหลังคนนั้นย่อมไม่ต้องรับผิดชอบบุคคลอื่นเขาสลักหลังตัวแลกเงินนั้นให้ไปในภายหลัง” กล่าวคือ ผู้สลักหลังที่ระบุนำข้อความห้ามโอนไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้รับสลักหลังในภายหลัง แต่ผู้สลักหลังยังคงต้องรับผิดชอบต่อบุคคลที่ตนได้สลักหลังโอนตัวนั้นให้ เมื่อกฎหมายกำหนดผลของการสลักหลังห้ามโอนไว้เพียงเท่านี้ ประกอบกับยังไม่มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกา จึงต้องพิจารณาว่ากรณีนี้ที่ผู้สลักหลังสลักหลังตัวเงินโดยระบุนำข้อความห้ามโอน ต่อมาผู้รับสลักหลังได้ฝ่าฝืนคำสั่งโดยการสลักหลังโอนตัวเงินนั้นต่อไป เช่นนี้ผู้รับสลักหลังในภายหลังจะเป็นผู้ทรง มีสิทธิในตัวตามปกติ ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 916 ตามหลักของการโอนตัวเงินหรือไม่ และลูกหนี้จะยกเอาการห้ามโอนมาเป็นข้อต่อสู้ผู้ทรงเพื่อปฏิเสธความรับผิดได้หรือไม่เพียงใด

นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้สลักหลังซึ่งระบุนำข้อความห้ามโอนได้รับสลักหลังตัวกลับมาในครอบครอง ผู้ทรง (ผู้สลักหลังที่ระบุนำข้อความห้ามโอน) จะไล่เบี้ยใครได้บ้าง

ประเด็นสุดท้าย การใช้เงินตามตัวเงินที่มีการสลักหลังห้ามโอน หากมูลหนี้ระหว่างผู้ห้ามโอนและผู้รับสลักหลังเป็นโมฆะ และผู้รับสลักหลังได้มีการโอนตัวต่อไปโดยฝ่าฝืนคำสั่งห้ามโอน ผู้รับสลักหลังในภายหลังได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินและผู้จ่ายได้ใช้เงินตามตัวจะทำให้มูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตามตัวระงับไปหรือไม่ หากถือว่าหนี้ระงับ เช่นนี้เท่ากับว่าการสลักหลังห้ามโอนไม่เกิดผลใด ๆ ต่อตัวเงินเลย

ดังนั้นหากผลของการสลักหลังห้ามโอนเป็นเช่นนี้จะสามารถบรรลุดัตถุประสงค์ของกฎหมายและสามารถตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของผู้สลักหลังที่ระบุนำข้อความห้ามโอนได้หรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงที่มาและวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติเรื่องการสลักหลังห้ามโอนตามมาตรา 923
2. เพื่อศึกษาวิธีการ และผลทางกฎหมายของการสลักหลังห้ามโอนตัวเงินทั้ง 3 ประเภท คือ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค
3. เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังห้ามโอนตัวเงิน
4. เพื่อศึกษาว่าบทบัญญัติเรื่องการสลักหลังห้ามโอนตามมาตรา 923 สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้สลักหลังซึ่งได้ระบุข้อความห้ามโอนหรือไม่
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังห้ามโอน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษาและวิเคราะห์ถึงหลักตราสารเปลี่ยนมือ
2. ศึกษา วิเคราะห์ และเปรียบเทียบการห้ามโอนตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทั้ง 3 กรณี ได้แก่ กรณีผู้ส่งจ่ายห้ามเปลี่ยนมือ มาตรา 917, ผู้สลักหลังห้ามโอน มาตรา 923 และเช็คชืดคร่อมผู้ทรงเติมข้อความห้ามเปลี่ยนมือ มาตรา 995(3)
3. ศึกษาที่มาและวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติเรื่องการสลักหลังห้ามโอนตามมาตรา 923
4. ศึกษาวิธีการและผลทางกฎหมายของการสลักหลังห้ามโอนตัวเงินทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย โดยจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ กฎหมายอังกฤษ, กฎหมายสหรัฐอเมริกา และกฎหมายเอกรูป ซึ่งได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการรวมกฎหมายตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน ค.ศ. 1912 (เรียกกันทั่วไปว่าอนุสัญญาเฮก), อนุสัญญาที่เกี่ยวกับกฎหมายเอกรูปสำหรับตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน ค.ศ. 1930 และอนุสัญญาที่เกี่ยวกับกฎหมายเอกรูปสำหรับเช็ค ค.ศ. 1931 (เรียกกันทั่วไปว่าอนุสัญญาเจนีวา) และอนุสัญญาว่าด้วยตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินระหว่างประเทศ (เรียกกันทั่วไปว่าอนุสัญญาเวียนนา) เพื่อชี้ให้เห็นข้อแตกต่างข้อดี และข้อเสียของกฎหมายของแต่ละประเทศ

5. ศึกษาถึงปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังห้ามโอนตัวเงิน และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยจะพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมาย คำพิพากษากฎีกา และแนวทางการปฏิบัติทั้งของไทยและต่างประเทศ

1.4 วิธีการศึกษา

การศึกษาใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากบทบัญญัติของกฎหมาย และคำพิพากษากฎีกา โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากตำราหนังสือ บทความ คำพิพากษากฎีกาและเอกสารอื่น ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงที่มาและวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติเรื่องการสลักหลังห้ามโอนตามมาตรา 923
2. ได้ทราบถึงวิธีการและผลทางกฎหมายของการสลักหลังห้ามโอนตัวเงินทั้ง 3 ประเภท คือ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค
3. ได้ทราบถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังห้ามโอนตัวเงิน